

جهانی شدن فرهنگ از نگاه دبیران

بررسی تأثیر جهانی شدن فرهنگ بر نگرش تربیتی
دبیران زن دبیرستان‌های دوره دوم متوسطه - منطقه ۱۵
آموزش و پرورش شهر تهران

فاطمه صغری رودی

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی و دبیر دبیرستان ملاصدرا منطقه ۱۵ آموزش و پرورش
شهر تهران

سید یعقوب موسوی

دکترای جامعه‌شناسی و عضو هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه الزهرا

اشاره

گردآوری شده با استفاده از تکنیک‌های آماری، از جمله «ضریب پیرسون»، انجام شد. نتایج نشان می‌دهند، بین جهانی شدن به‌عنوان متغیر مستقل و نگرش تربیتی دبیران به‌عنوان متغیر وابسته رابطه معنادار، در جهت مستقیم و در سطح بالا وجود دارد. براساس نتایج، هر چه برخورداری از فرهنگ جهانی بیشتر باشد، نگرش تربیتی دبیران مثبت‌تر است. همچنین روند جهانی شدن، متأثر از تعاملات رسانه‌ای جهانی، میزان کاربرد الگوهای جهانی زبان و استفاده از محصولات فرهنگی جهانی، می‌تواند تغییری در نگرش دبیران ایجاد کند.

کلیدواژه‌ها: جهانی شدن فرهنگی، نگرش تربیتی دبیران، محصولات فرهنگی، دبیران زن، فرایند تربیتی مدرسه‌ها

این پژوهش در جست‌وجو و شناخت عناصر و عوامل تأثیرگذار بر نگرش دبیران، وضع فعلی مدرسه‌ها و برنامه‌های جدید، لزوم آگاهی و استفاده از وسایل ارتباطی سمعی و بصری در مدرسه‌ها بوده است. هدف از انجام مطالعه کنونی بررسی تأثیر جهانی شدن فرهنگ بر نگرش تربیتی دبیران زن مدرسه‌های دوره دوم متوسطه منطقه ۱۵ آموزش و پرورش شهر تهران بوده است. روش پژوهش پیمایشی و ابزار پژوهش پرسش‌نامه محقق ساخته مرکب از ۳۴ سؤال پنج گزینه‌ای در مقیاس لیکرت بود. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۱۸۵ نفر تعیین شد که بین دبیران زن شاغل در دبیرستان‌های دوره دوم متوسطه منطقه ۱۵ آموزش و پرورش تهران اجرا شد. تجزیه و تحلیل داده‌های

مقدمه

تحقیق حاضر در صدد بوده است به این سؤال اساسی پاسخ دهد که: «جهانی شدن فرهنگی چه تأثیری بر نگرش تربیتی دبیران زن دوره دوم متوسطه منطقه ۱۵ آموزش و پرورش شهر تهران داشته است؟»
سؤالات فرعی نیز شامل موارد زیرند:

۱. جهانی شدن فرهنگ چگونه ممکن است در روش تربیتی و آموزشی دبیران مدرسه‌ها تأثیر بگذارد؟
۲. آیا آشنایی و استفاده دبیران از امکان‌ها و ابزارهای جهانی شدن فرهنگ ممکن است روی روش و بینش درسی و آموزشی آنان تأثیر بگذارد؟
۳. چگونه می‌توان دامنه و میزان تأثیرپذیری دبیران زن آموزش و پرورش را از فرایند جهانی شدن فرهنگ، مورد مطالعه و ارزیابی قرار داد؟
۴. میزان دسترسی دبیران به امکانات سخت‌افزاری در مدرسه‌های متوسطه تا چه اندازه است؟
۵. میزان دسترسی دبیران به امکانات نرم‌افزاری در مدرسه‌های متوسطه تا چه اندازه است؟
۶. میزان آشنایی دبیران با فناوری ارتباطات و اطلاعات (فناور) و کاربرد آن در زمینه تربیتی چگونه است؟ بدین ترتیب فرضیات تحقیق شامل موارد زیر می‌شوند:

فرضیه اصلی تحقیق

به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی و نگرش تربیتی دبیران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیات فرعی تحقیق

۱. به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی در گروه‌های متفاوت (از نظر رشته فعالیت) دبیران آموزش و پرورش رابطه وجود دارد.
۲. به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی و نگرش تربیتی دبیران آموزش و پرورش در گروه‌های متفاوت (از نظر وضعیت تأهل) رابطه معنادار وجود دارد.
۳. به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی و نگرش تربیتی دبیران در گروه‌های متفاوت سنی رابطه معناداری وجود دارد.

۴. به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی و روش تربیتی دبیران با کاربرد فناور (فناوری ارتباطات و اطلاعات) رابطه معناداری وجود دارد.

۵. به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی و باورها و اعتقادات تربیتی دبیران رابطه معناداری وجود دارد.

۶. به نظر می‌رسد بین جهانی شدن فرهنگی و نگرش تربیتی دبیران نسبت به توسعه و پیشرفت ملی، حقوق شهروندی (حقوق مدنی، اجتماعی و سیاسی)، مسئولیت‌پذیری جوانان، و هویت ملی - مذهبی جوانان رابطه معناداری وجود دارد.

مبانی نظری

● **رونالد رابرتسون**، علاوه بر جنبه عینی جهانی شدن (فشرده‌گی زمان و فضا) بر جنبه ذهنی جهانی شدن نیز تأکید می‌ورزد [رابرتسون، ۱۳۸۵: ۲۰-۱۲].

● **هابرماس** معتقد است، جهانی شدن شاخص‌ها و ابعادی فراتر و گسترده‌تر از جهانی شدن نظام سرمایه‌داری دارد [سلیمی، ۱۳۸۱: ۲۳۷].

● به زعم **مارتین آلبرو**، چندگانگی و متنوع شدن فرهنگی بیشتر از همسانی می‌تواند صورت‌های مسلط روابط فرهنگی در شرایط جهانی را تبیین کند.

● **تاملینسون و هم‌لینگ** فرایند جهانی شدن فرهنگ را حرکت جهان به سوی هم‌خوانی و هماهنگی فرهنگی ارزیابی می‌کنند [گفتمان نو، ۱۳۸۵: ۱۱۱].

دیدگاه آپادورای مینی بر کشمکش میان همگون‌سازی و ناهمگون‌سازی به‌عنوان چارچوبی کارآمد برای درک وضعیت کنونی جهانی شدن و فرهنگ باشد.

● **کیت‌نش** بر آن است که نشان دهد، تغییر پارادایمی در جامعه‌شناسی سیاسی رخ داده است.

در این پژوهش از نظرات **فریره پیرامون** «آموزش و پرورش بانکی» و «آموزش و پرورش برای آزادی» که هم فریره و هم **گرامشی** بر توافق، همکاری و گفت‌وگوی بین معلم و دانش‌آموز تأکید دارند، و همچنین حقوق و مسئولیت‌ها و آموزش شهروندی، در رویکرد **مارشال و ترنر**، و توازن حقوق و مسئولیت‌های عام‌گرایانه مورد نظر **فالكس** و نیز مفهوم جهان وطنی شهروندی و رویکردهای **جانوسکی** و **پارسونز** استفاده شده است.

جهانی شدن فرهنگ

اینترنت

ماهواره

آشنایی با زبان‌های خارجی

تماشای فیلم‌های خارجی

تولیدات و محصولات فرهنگی جهانی

استفاده از کتاب و مطبوعات ترجمه شده یا به زبان اصلی

عوامل جمعیت‌شناختی (جنسیت، تحصیلات، تأهل، سن و درآمد)

نگرش تربیتی دبیران

روش تربیتی

هویت ملی و مذهبی جوانان

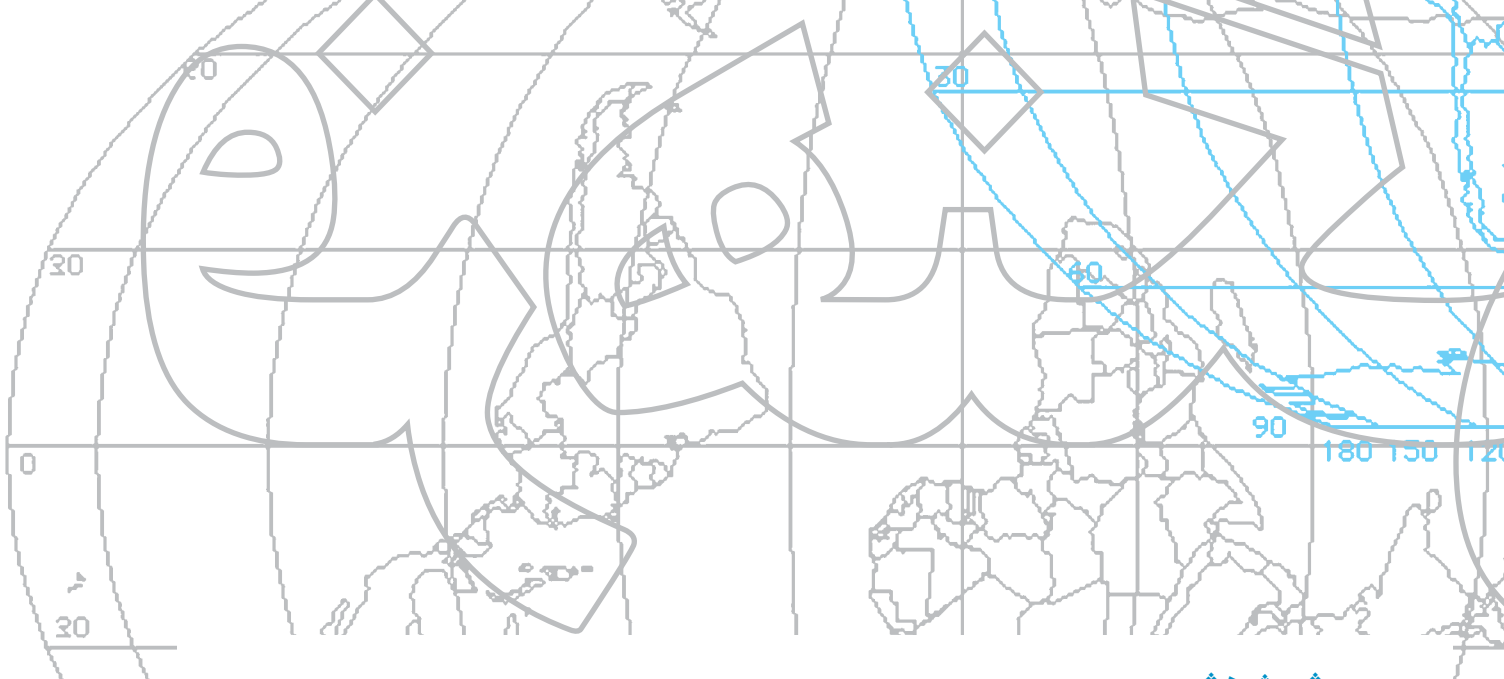
مسئولیت‌پذیری جوانان

حقوق اجتماعی و مدنی شهروندی

هدف‌ها و آرمان‌ها

باورها و اعتقادات

نمودار ۱. نگرش تربیتی دبیران و جهانی شدن فرهنگ

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش مرکب از ۳۵۹ نفر از دبیران منطقه ۱۵ شهر تهران بوده است. حجم نمونه برابر با ۱۸۵ نفر انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات این تحقیق پرسشنامه محقق ساخته و شامل ۵ سؤال باز و ۲۹ سؤال بسته در قالب طیف لیکرت بود. این مقیاس ترتیبی و تحت شرایط پایایی بالایی است. نمره مقیاس شامل اندازه شدت نگرش ابراز شده در تمام گویه‌هاست [میلر، ۱۳۸۱: ۲۰۸].

ضریب هم‌بستگی رگرسیون مؤلفه‌های جهانی شدن فرهنگ و نگرش تربیتی دبیران
جدول ۲. ضریب رگرسیون

متغیر	R	R ^۲	F	Sig	B	Beta	t	Sig
اینترنت	۰/۴۴۹	۰/۲۰۲	۲۰/۷۴۰	۰/۰۰۰	۰/۹۵۸	۰/۴۴۹	۴/۵۵۴	۰/۰۰۰
تلفن همراه	۰/۵۴۹	۰/۳۰۱	۳۷/۷۴۶	۰/۰۰۰	۱/۲۶۲	۰/۵۴۹	۵/۹۷۹	۰/۰۰۰
محصولات فرهنگی جهانی	۰/۵۴۶	۰/۲۹۸	۳۱/۴۱۴	۰/۰۰۰	۱/۰۲۳	۰/۵۴۶	۵/۶۰۶	۰/۰۰۰
تماشای فیلم	۰/۲۶۰	۰/۰۶۸	۶/۰۱۰	۰/۰۱۶	۰/۷۸۹	۰/۲۶۰	۲/۴۵۱	۰/۰۱۶
جهانی شدن فرهنگ	۰/۵۲۴	۰/۲۷۴	۱۰/۲۰۳	۰/۰۰۴	۰/۴۶۱	۰/۵۲۴	۳/۱۹۴	۰/۰۰۴

جدول ۱. میزان آلفای متغیرها

نام متغیر	میزان آلفای نهایی	نام متغیر	میزان آلفای نهایی
جهانی شدن	۰/۸۵۴	ضرورت همکاری	۰/۸۷۴
نگرش تربیتی	۰/۸۶۱	ضرورت مجازات تخطی	۰/۸۷۰
تماشای فیلم	۰/۸۶۹	تفاوت‌های فردی	۰/۸۷۵
باور و آرمان	۰/۸۶۲	آشنایی با سنت‌ها	۰/۸۷۴
طرز تلقی	۰/۸۶۹	هویت ملی و مذهبی	۰/۸۷۹
منابع خارجی	۰/۸۷۱	آشنایی با مذهب	۰/۸۷۱
توسعه و پیشرفت	۰/۸۷۵	فناوری اطلاعات	۰/۸۸۰
حقوق مدنی و اجتماعی	۰/۸۶۸	سخت‌افزار	۰/۸۷۵
مسئولیت‌پذیری	۰/۸۶۸	باورها	۰/۸۵۹
تربیت نسل خلاق	۰/۸۶۹	حقوق شهروندان	۰/۸۷۱
حقوق سیاسی	۰/۸۷۰	روش تربیتی	۰/۸۸۲
سبک زندگی	۰/۸۶۹	محصولات فرهنگی جهانی	۰/۸۶۷
ضرورت هویت ملی	۰/۸۶۰		

جدول ۳. مدل رگرسیون چند متغیره

گام	نام متغیر	R	R ^۲	F	T	Sig	B	Beta
گام اول	جهانی شدن فرهنگ	۰/۵۲۴	۰/۲۹۴	۳۷/۸۶۰	۶/۱۵۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۵	۰/۵۴۲
گام دوم	محصولات فرهنگی جهانی	۰/۵۷۵	۰/۳۳۱	۲۲/۲۱۹	۵/۹۹۵	۰/۰۰۰	۰/۳۵۰	۰/۵۲۰

مقدار ثابت
مقدار T: ۱۴/۴۹۵
مقدار B: ۱۰/۴۳۶

یافته‌های استنباطی

پیش‌بینی میزان نگرش تربیتی دبیران جمعیت مورد مطالعه عبارت است از:

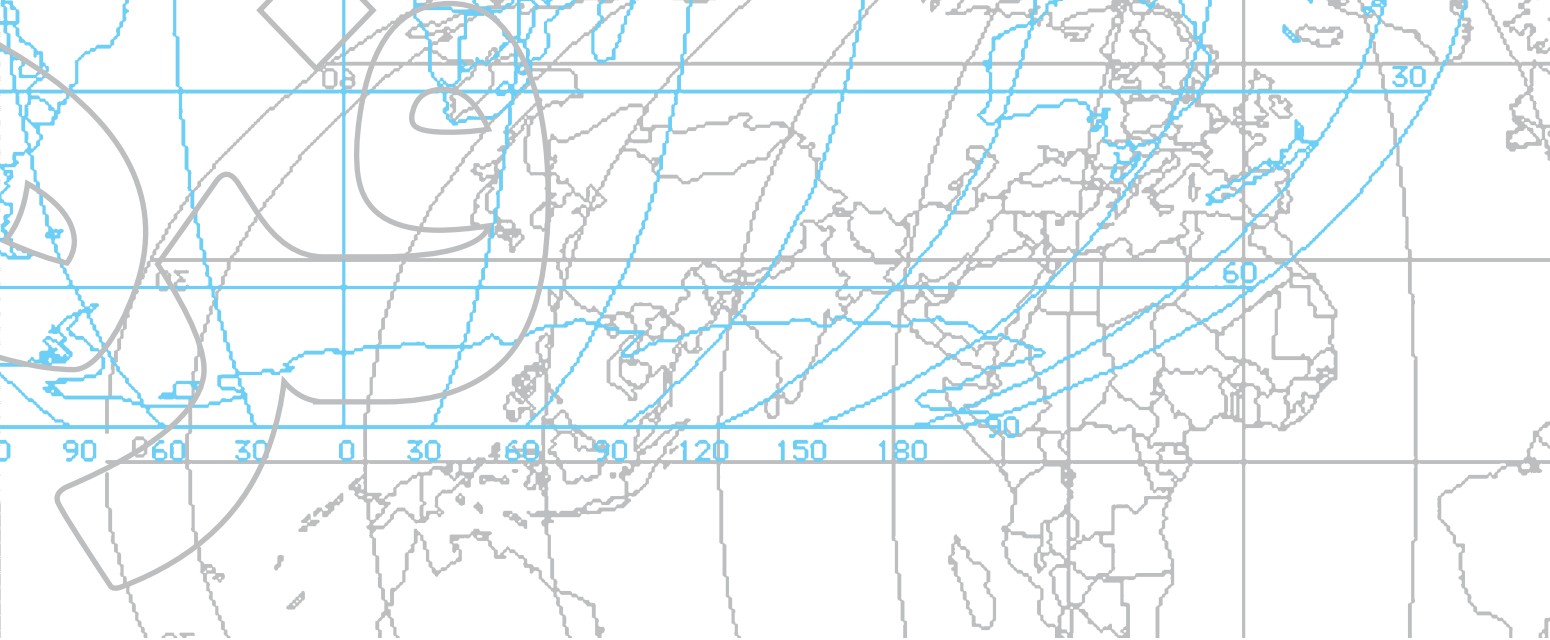
(محصولات فرهنگی جهانی) + ۰/۳۵۰ (جهانی شدن فرهنگ) = نگرش تربیتی دبیران

بیشترین سهم از پیش‌بینی نگرش تربیتی دبیران از آن جهانی شدن فرهنگ با ضریب بتای ۰/۳۶۵ و کمترین سهم از آن محصولات فرهنگی جهانی با ضریب بتای ۰/۳۵۰ است. به طوری که این متغیرها ۰/۳۳۱ درصد از واریانس نگرش تربیتی دبیران را تبیین کرده‌اند.

بحث و یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

نتایج نشان می‌دهند، به ترتیب ۹۱/۴ درصد پاسخگویان زبان خارجی آشنایی داشتند و ۸/۶ درصد آنان با زبان خارجی آشنایی کافی نداشتند.

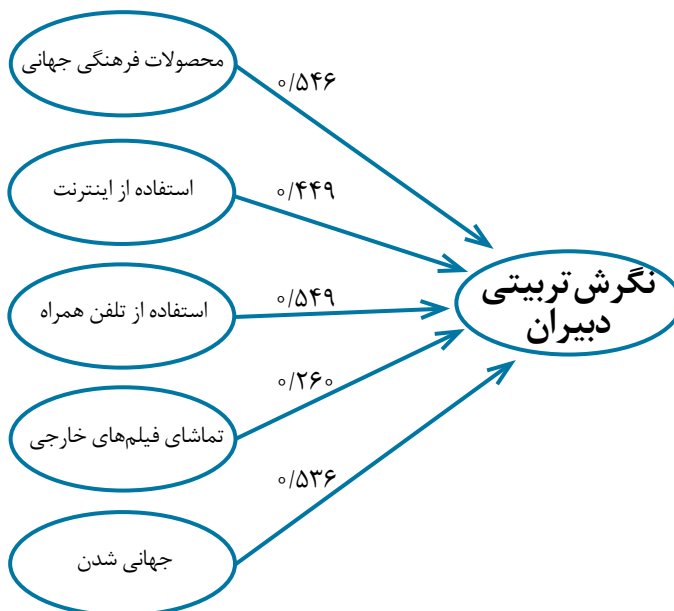

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با عنوان «جهانی شدن فرهنگی و تأثیر آن بر نگرش تربیتی دبیران زن دوره دوم متوسطه منطقه ۱۵ شهر تهران» درصدد آن بود که ابتدا با رویکرد جامعه‌شناختی به مطالعه نظریات اندیشمندان اجتماعی در این زمینه بپردازد. متغیر مستقل این پژوهش شامل آشنایی با زبان خارجی، استفاده از اینترنت، استفاده از تلفن همراه، دسترسی و استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای، و استفاده از شبکه‌های موسیقی و فیلم می‌شد که متغیر «استفاده از تلفن همراه» با ضریب مسیر ۰/۵۴۹ بیشترین تأثیرگذاری را به‌طور مستقیم بر متغیر وابسته داشته است. به این معنا که در رأس همه عوامل مورد سنجش، متغیر «استفاده از تلفن همراه» عامل مستقیم مؤثر در نگرش تربیتی دبیران بوده است.

برحسب ضریب مسیرهای حاصله از تحلیل مسیر برای هر متغیر، غیر از استفاده از تلفن همراه، به ترتیب متغیرهای «استفاده از محصولات فرهنگی جهانی»، «استفاده از اینترنت» و «تماشای فیلم‌های خارجی» به‌طور مستقیم با نگرش تربیتی دبیران رابطه دارند. براساس مدل رگرسیونی می‌توان اذعان داشت، متغیرهای جهانی شدن فرهنگ و محصولات بر میزان نگرش تربیتی دبیران تأثیرگذار است. بیشترین سهم از پیش‌بینی نگرش تربیتی دبیران از آن «جهانی شدن فرهنگ» با ضریب بتای ۰/۳۶۵ و کمترین سهم از آن استفاده از محصولات فرهنگی جهانی با ضریب بتای ۰/۳۵ است. به‌طوری که این متغیرها ۰/۳۳۱ درصد از واریانس نگرش تربیتی دبیران را تبیین کرده‌اند.

در زمینه فرهنگ جهانی، به‌عهده گرفتن منش خلاق و پویا، رسیدن به اجماع و نزدیکی فرهنگ‌ها، درک صحیح از خود، شناخت توانمندی‌ها و ضعف‌ها، شناخت مفاهیم زیربنایی جهانی شدن، ارائه تعریفی از هویت ملی، درک مفهوم واقعی استقلال در عصری که این مفهوم تغییر سنتی خود را از دست داده است و کشورها به دنبال همکاری و وابستگی‌های متقابل هستند، کنار نهادن تفکر انحصارطلبانه، ارتباط تفاهمی و به

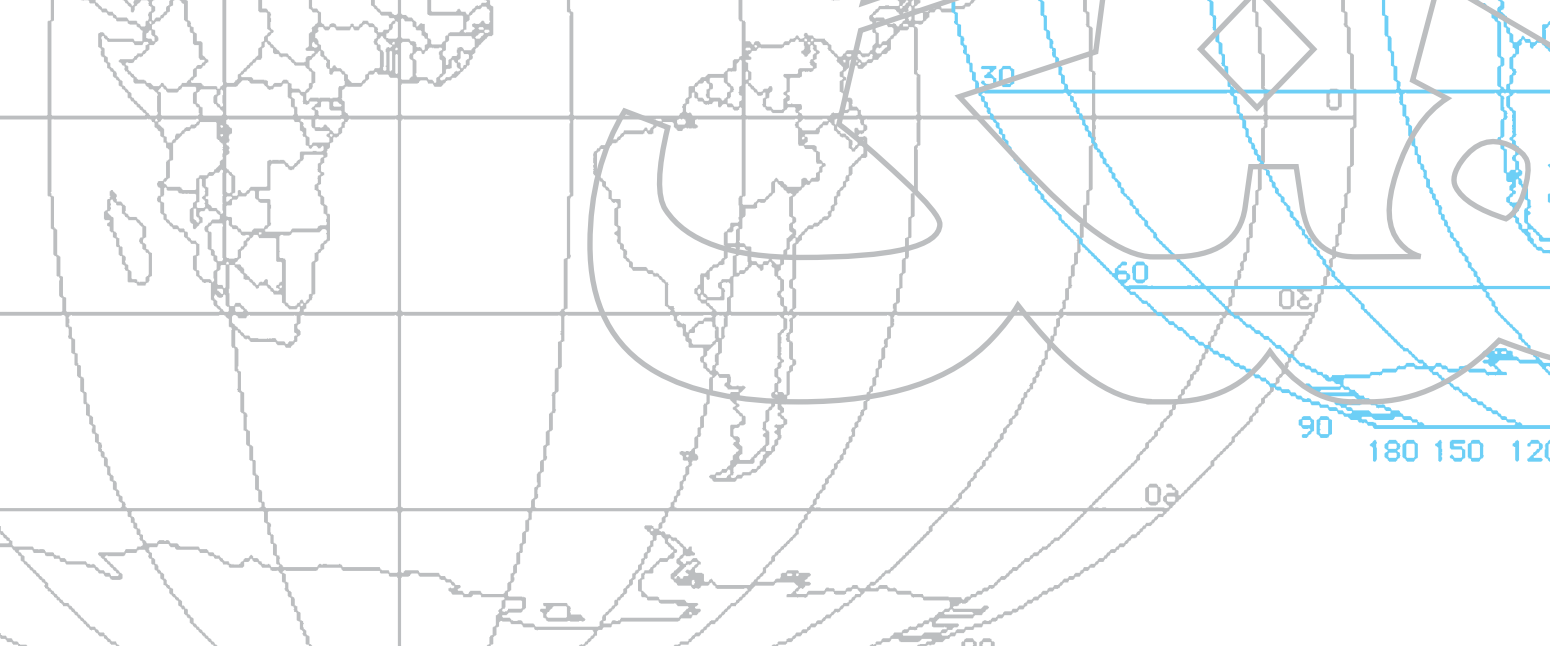

نمودار ۲. مدل تحلیل مسیر رابطه جهانی شدن فرهنگی و نگرش تربیتی دبیران

در جمع‌بندی مدل تحلیل مسیر می‌توان گفت که بر حسب ضریب مسیرهای حاصله برای هر متغیر، به ترتیب متغیرهای «استفاده از تلفن همراه»، «محصولات فرهنگی جهانی»، «استفاده از اینترنت» و «تماشای فیلم‌های خارجی» به‌طور مستقیم با نگرش تربیتی دبیران رابطه دارند.

جدول ۴. گزارش تحلیل مسیر

متغیرهای مستقل	تأثیر متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته
استفاده از تلفن همراه	تأثیر مستقیم = ۰/۵۴۹
محصولات فرهنگی جهانی	تأثیر مستقیم = ۰/۵۴۶
استفاده از اینترنت	تأثیر مستقیم = ۰/۴۴۹
تماشای فیلم‌های خارجی	تأثیر مستقیم = ۰/۲۶۰
مجموع (جهانی شدن)	تأثیر مستقیم = ۰/۵۲۴

دور از سلطه با دیگر فرهنگ‌ها، ضروری است. توصیه می‌شود، تحقیق تطبیقی بین مناطق مختلف شهر تهران، بین دبیران خانم و آقا، در دوره‌های متفاوت تحصیلی، دانشجویانی که مشغول تحصیل‌اند و هنوز تدریس نکرده‌اند، دبیران و یا حتی بازنشستگان آموزش و پرورش صورت پذیرد. همچنین توصیه می‌شود، علاقه‌مندان به حوزه مطالعات فرهنگی، فکری، تربیتی، با روش‌های غیرپیمایشی، نظیر روش‌های کیفی و سایر روش‌های مطرح شده، عوامل تأثیرگذار را مطالعه کنند. آموزش نحوه استفاده از ابزار نوین به دبیران و برگزاری کارگاه‌های آموزشی ضرورت دارد و در کنار آن لازم است، این ابزار را با قیمت مناسب در اختیار آن‌ها بگذارند.

منابع

۱. برهانی، م. (۱۳۸۴). «آینده فرهنگ ایران در دنیای جهانی شده». پایان‌نامه، دانشگاه آزاد.
۲. تاملینسون، ج. (۱۳۸۱). *جهانی شدن و فرهنگ*. ترجمه محسن حکیمی. دفتر پژوهش‌های فرهنگی. تهران.
۳. رابرتسون، رولند (۱۳۸۰). *جهانی شدن: تئوری اجتماعی و فرهنگی جهانی*. ترجمه کمال پولادی. نشر ثالث با همکاری مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی تمدن‌ها. تهران. چاپ اول.
۴. رضایی، م (۱۳۹۰). «بررسی تأثیر جهانی شدن ارتباطات بر گرایش به حفظ محیط زیست شهروندان شهر تهران». پایان‌نامه، دانشگاه‌الزهره. تهران.
۵. سابقی، م. (۱۳۸۲). «صادرات محصولات فرهنگی و نقش آن در جهانی‌سازی». پایان‌نامه، مدیریت فرهنگی. تهران.
۶. سلیمی، شاپور. (۱۳۸۵). «جهانی شدن فرهنگ: وحدت یا تکثر فرهنگی». گفت‌مان نو، سال اول. شماره دوم. شهریور.
۷. سلیمی، ج. (۱۳۷۹). *فرهنگ‌گرایی، جهانی شدن و حقوق بشر*. وزارت امور خارجه، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی. تهران.
۸. سلیمی، ج. (۱۳۸۰). «جهانی شدن مصداق‌ها و برداشت‌ها». فصلنامه مطالعات ملی. سال سوم.
۹. سلیمی، ج. (۱۳۸۸). مقاله گیدنز و مفهوم ابعاد و آثار جهانی شدن. انتشارات سمت. تهران.
۱۰. شهباز، س؛ زمانی، عشرت؛ نصرافهانی، احمدرضا (۱۳۸۰). *بررسی میزان دسترسی دبیران و بهره‌گیری آنان از فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) در مدارس متوسطه شهر اصفهان*. علوم و فناوری اطلاعات. دوره ۲۳، شماره ۱ و ۲. پاییز و زمستان.

۱۱. صیادی، ا. (۱۳۸۲). «انقلاب اسلامی و چالش‌های جهانی شدن فرهنگ». پایان‌نامه، دانشگاه آزاد. دانشکده علوم سیاسی. تهران.
۱۲. فانی، ح. (۱۳۸۳). «دلالت‌های تربیتی دیدگاه پست مدرنیستی لیوتار و نقد آن» نشریه نوآوری‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت. دوره ۳، شماره ۹.
۱۳. کاظمی، ب. (۱۳۸۲). «ایران چالش‌های فرهنگی و جهانی شدن». پایان‌نامه، علوم سیاسی، تهران.
۱۴. گل محمدی، الف. (۱۳۸۱). *جهانی شدن فرهنگ و هویت*. نشر نی. تهران.
۱۵. گلشنی، م. و غلامی، رضا (۱۳۸۷). گزارش پژوهش ملی ایران و جهانی شدن مطالعه راهبردی در مواجهه فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با پدیده جهانی شدن. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. تهران. چاپ اول.
۱۶. لازار، ژ. (۱۳۸۰). *افکار عمومی*. ترجمه مرتضی کتبی. نشر نی. تهران.
۱۷. میرمحمدی، د. (۱۳۸۱). «جهانی شدن، ابعاد و رویکردها». فصلنامه مطالعات ملی. شماره ۱۱.
۱۸. نعمت‌اللهی، ز. (۱۳۹۰). *بررسی رابطه بین ابزارهای جهانی شدن و هویت دینی*. پایان‌نامه، دانشگاه الزهرا. دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد. تهران.
۱۹. هال، استوارت، ا. (۱۳۸۳). «بومی و جهانی: جهانی شدن و قومیت». ترجمه بهزاد برکت. فصلنامه ارغنون. شماره ۲۴. مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی. تهران.
20. Marvan m, Kraidy., 2002, *Globalization of Culture Through the Media*, university of pensilvania, kraidy @ asc. upenn. edu.
21. Marvan m, kraidy., 2002, *Hybridity in Cultural Globalization*, university of pensilvania, kraidy @ asc. upenn. edu.
22. Maria, Grazia la Spade., 2010, *Globalization and Its Effects on Diversity: Some Economic Aspects*, university of messina.
23. Ying Qinliu., 2012, *Exploring the Impacts of Cultural Globalization on Cultural Awareness Values and English Writing in Chinese Context*: Cameron university. Usa.
24. Tomilson, John., 2003, *Globalization and Cultural Identity*.
25. Aynur Oksal, Mehzydil Tugba Yildiz Ekin., 2012, *Student teachers' global perspectives and attitudes towards cultural diversity: The case of Uludag University'*, Faculty of Education, Uludag University, Bursa 16059, Turkey.